

Tuure Junnila ja hänen poliittinen toimintansa vuoteen 1956

Esitelmä Porvarillisen Työn Arkiston 30-vuotisseminaarissa Suomalaisella Klubilla 12.9.2005

Hyvät naiset ja herrat!

Filosofian tohtori Tuure Junnila (1910–1999) oli Suomen kenties tunnetuin oikeistopoliitikko toisen maailmansodan jälkeisinä kylmän sodan vuosikymmeninä. Junnila muistetaan ennen muuta Urho Kekkosen poliittisena vastustajana sekä pitkäaikaisena parlamentaarikkona, näkyvänä oppositiomiehenä ja tuotteliaana poliittisena kirjailijana. Puoluekannaltaan Junnila oli konservatiivi ja hän lukeutuu Kansallisen Kokoomuksen historian merkkihenkilöihin. Siviiliuransa Junnila teki taloustieteen tutkijana ja Kansallis-Osake-Pankin johtokunnan jäsenenä.

Olen kirjoittanut Junnilasta Suomen ja Pohjoismaiden historian alaan kuuluvan väitöskirjatutkimuksen, jota koskeva esitarkastusprosessi on ollut vireillä Helsingin yliopistossa tämän vuoden kesäkuusta lähtien. Päätösakkeella ”Nuori konservatiivi” varustettu väitöskirjatutkimukseni kattaa ajanjakson 1910–1956 ja se tullaan julkaisemaan kaksiosaisen Junnila-elämäkerran ensimmäisenä osana, mikäli vielä keskeneräisissä kustannusneuvotteluissa päästään toivomaani lopputulokseen. Ellei päästä, julkaisen väitöskirjani Suomen Kirjallisuuden Seuran Bibliotheca Historica -sarjassa ja laadin Junnilasta myöhemmin yksiosaisen tiiliskivityyppisen kokonaiselämäkerran.

Väitöskirjatutkimukseni jakaantuu johdanto ja yhteenveto pois lukien neljään päälukuun, joista ensimmäisessä tarkastelen varsin perinpohjaisesti Junnilan taustaa, hänen lapsuus- ja kouluaikaansa sekä hänen ylioppilasvuosiaan ja hänen ammatillisen uransa ensivaiheita.

Tuure Junnila kuului vanhaan satakuntalaiseen talonpoikaissukuun, jonka omistama Junnilan tila sijaitsee Kiikan pitäjän Vakkalan kylässä. Junnila-suvun ensimmäinen edustaja asettui Vakkalan kylän alueelle ilmeisesti joskus 1400-luvun lopulla. Varmuudella suvun ja tilan vaiheita voi seurata ensimmäisestä maakirjasta eli vuodesta 1540 alkaen. Tuolloin isäntänä olleesta Juha Vakkalaisesta ulottuu tähän päivään saakka katkeamattomana sukupolvien ketju, jossa Vakkalan Junnilan isännöisyys on aina periytynyt isältä pojalle. Satakuntalainen maanviljelyskulttuuri on ikivanhaa ja monet tilat ovat säilyneet samalla suvulla vuosisatojen ajan, mutta vuodesta 1540 alkava ja yhä jatkuva suora isänpuoleinen perimyslinja on kyllä Satakunnassakin melkoinen harvinaisuus.

Junnila tunsu hyvin sukunsa päähaaran historian ja arvosti suuresti talonpoikaisia juuriaan. Erityisesti hän piti arvossa talonpoikaista vapautta ja korosti esimerkiksi muistelmissaan, että ”nuo länsisuomalaiset talonpojat, joista näin polveudun, eivät tunnetusti ole koskaan olleet maaorjia, eivätkä lamputejakaan, vaan vapaita maanomistajia”. Junnila tähdensi jo aivan ensimmäisessä julkisessa esiintymisessään keväällä 1935 perinnöl-

lisen maanomistuksen merkitystä identiteettiä luovana tekijänä. 24-vuotias Junnilla kiteytti tuossa puheessaan erinomaisella tavalla talonpoikaisen konservatismiin ydinajatuksen todetessaan, että

- - - isiensä pellolla ihminen ensi kerran oivaltaa, että hänen elämällään ja työllään on pysyvää, yli yksilön elämäniän ulottuvaa merkitystä vain, jos hän syventää ja leventää sitä samaa kynnöstä, jonka edeltäjät ovat raivanneet, ja jos hänen työnsä jälleen saa varman jatkajansa. Mutta näin tulee perintömaa sen tradition ja sen kontinuiteetin kannattajaksi, jota ilman ei ole mitään todellista, kestävää kulttuuria.

Junnilan lapsuusvuodet kuuluivat tervehenkisen maalaiselämän merkeissä. Peruslähtökohdat olivat kunnossa: kotitalo oli vauras eikä Junnilan tarvinnut koskaan kokea nälkää tai puutetta ja hän olikin terve ja reipas lapsi. Lapsuusvuosien ihmisistä läheisimpiä olivat vanhemmat, sisarukset ja muut sukulaiset sekä talon palvelusväki ja Vakkalan kylän asukkaat lapsineen. Tuuren vanhemmat Nestori ja Selma Junnilla kasvattivat lapsensa kristillis-talonpoikaisessa hengessä, mutta sangen lempeästi. Kaiken kaikkiaan voi sanoa, että Tuure Junnilan lapsuus satakuntalaisella maaseudulla oli varsin turvallinen, tasapainoinen ja onnellinen. Tätä idylliä horjutti oikeastaan vain se epävarmuus, joka Vakkalan Junnillaakin kosketi kevään 1918 tapahtumien muodossa.

Junnilan opintie eteni kiertokoulusta nelivuotisen kansakoulun kautta Tyrvään suomalaiseen yhteiskouluun, josta Junnilla pääsi ylioppilaaksi vuonna 1930. Junnilla menestyi koulussa varsin hyvin ja hän oli esimerkiksi miltei koko oppikouluaijansa luokkansa paras oppilas lukuaineiden keskiarvon vaihdella tavallisesti yhdeksän molemmiin puolin. Oppikouluaijaiset arvosanat ovat omiaan luomaan kuvaa Junnilasta yleislahjakkaana nuorukaisena, mutta Junnilan opillisten taipumusten suunnasta arvosanat eivät paljoakaan kerro, sillä hän menestyi tasaisen varmasti niin humanistisissa kuin matemaattis-luonnontieteellisissäkin oppiaineissa.

Ylioppilaaksi tulonsa jälkeen Junnilla astui armeijan harmaisiin, mutta sortui pian sairastelemaan ja joulukuussa 1930 hänet vapautettiin lopullisesti vakinaisesta palveluksesta ja siirrettiin nostoväen II luokkaan. Jouduttuaan näin ennenaikaisesti pois sotaväestä Junnilla saattoi aloittaa yliopisto-opintonsa jo kevätlukukauden 1931 alussa. Junnilla valitsi pääaineekseen finanssiopin, jonka lisäksi hän suoritti laudatur-arvosanat kansantaloustieteessä ja sosiologiassa sekä approbatur-arvosanat valtio-opissa ja matematiikassa.

Junnilan aloittaessa opintonsa finanssiopin oppituolin haltijana oli Ernst Nevanlinna, joka ei ehkä ollut niin kovin omaperäinen tiedemies, mutta kylläkin armoitettu luennoitsija ja opettaja. Nevanlinna teki Junnilaan suuren vaikutuksen ja vielä muistelmissaankin Junnilla innostui melkoisesti puhuessaan vanhasta opettajastaan:

Hän oli loistavin luennoitsija, jota opiskeluvuosiinani Helsingin yliopistossa kuuntelin. - - - Mutta hän ei ollut suinkaan vain räiskyvän elävä asioiden esittäjä; hän oli silti myös tiiviisti asiassa pysyvä ja ajatukseltaan hyvin selkeä tieteenalansa edustaja. - - - Nevanlinna erosi tavallisista professoriluennoitsijoista erityisesti luentojensa harvinaisen elävyyden, jopa suoranaisten loistokkuuden ansiosta.

Nevanlinnan kuoltua yllättäen syksyllä 1932 Junnilla joutui suorittamaan finanssiopin opintonsa loppuun professori Ilmari Koveron oppilaana ja tutustumaan kansantaloustieteen saloihin professori J. H. Vennolan johdolla. Junnilla ei paljoa perustanut kummastakaan: Kovero oli Junnilan mielestä liian kapea-alainen ja kuiva,

Vennola puolestaan auttamattomasti ajastaan jäljessä. Junnila on kertonut kyllästyneensä aivan erityisesti siihen epämääräisyyteen, joka hänen mukaansa oli tyypillistä Nevanlinnan jälkeiselle taloustieteiden opetukselle Helsingin yliopistossa. Niin totaalista Junnilan kyllästyminen ei ollut, että hän olisi ruvennut vaihtamaan alaa, mutta esimerkiksi matematiikan approbaturin hän on todennut suorittaneensa ainoastaan siksi, että halusi osoittaa itselleen kykenevänsä sentään hiukan vaativampaankin älylliseen työhön.

Junnila ei opiskeluaikoinaan ottanut lainkaan osaa ylioppilaspolitiikkaan eikä hän 1930-luvulla ollut muutenkaan millään muotoa poliittisesti aktiivinen. Ne vähäiset lähteet, jotka kertovat Junnilan suhtautumisesta 1930-luvun poliittisiin ilmiöihin, paljastavat kuitenkin tiettyjä mielenkiintoisia piirteitä hänen silloisista poliittisista näkemyksistään.

Junnila suhtautui ensinnäkin varsin kriittisesti ylioppilaspolitiikkaa 1930-luvulla hallinneeseen Akateemiseen Karjala-Seuraan. Junnila oli kyllä pitkälti samoilla linjoilla AKS:läisten kanssa esimerkiksi Helsingin yliopiston suomalaistamiskysymyksessä ja maanpuolustusasioissa, mutta AKS:lle niin tyypillistä kiihkomielistä retoriikkaa Junnila inhosi kuin myrkkyä. Junnilaa vierotti AKS:stä myös seuraan olennaisesti kuulunut ja ns. lapualaisvuosina vahvistunut sotilaallinen kurinalaisuus. Junnila oli sitä paitsi siinäkin käsityksessä, että AKS:ssä pakkosyötettiin jäsenille poliittisia mielipiteitä, mikä oli henkisestä vapaudestaan aralle Junnilalle tietysti kauhistus.

Junnila pysytteli etäällä myös Isänmaallisesta Kansanliikkeestä, jonka aktiivisiin kannattajiin mm. hänen nuorempi veljensä kuului. Junnila allekirjoitti toki monia IKL:nkin teesejä, mutta esimerkiksi korporatismia hän piti Suomen oloihin täysin sopimattomana järjestelmänä. Huonosti meikäläisiin oloihin sopivat Junnilan mielestä myös IKL:n aatteen ulkoiset tunnusmerkit: mustat paidat, käsi ojossa suoritettut tervehdykset, militantit joukkokokoukset ynnä muut Italian tuliaisat.

Suurpoliittisilta näkemyksiltään Junnila oli alkujaan hyvinkin saksalaismielinen, mutta pian Hitlerin valtaannousun jälkeen hänen saksalaissympatiansa alkoivat muuttua antipatioiksi ja sittemmin Junnilasta kehittyi kelpo anglofiili. Natsien retoriikassa ja toimintatavoissa oli paljon sellaista mikä vieroksutti Junnilaa, mutta aivan erityisesti häntä inhottivat kansallissosialistien rotuopit, joiden hyväksyminen olisi Junnilan mukaan merkinnyt ”rikoksellista kansallista itsensä kieltämistä”, koska suomalaisten suonissa ei nyt kerta kaikkiaan virrannut ”tuota jalointa viiniä, germaanien verta”.

Toukokuussa 1936 maisteriksi valmistuneen Junnilan ammatillisen uran alkuvaihe oli varsin kivikkoinen. Junnila ei tahtonut päästä kunnolla leivän syrjään kiinni eikä väitöskirjatyökään ottanut edistyäkseen. Junnila masentui kokemuksistaan pahanpäiväisesti ja palasi keväällä 1938 lyötynä miehenä takaisin Kiiikkaan. Siellä hän oleskeli toimea vailla vielä syksyllä 1939, mutta ei päässyt edes talvisotaan, koska oli aikanaan joutunut jättämään asepalveluksen kesken. Tunnelin päässä alkoi näkyä valoa vasta syksyllä 1940, jolloin Junnila pääsi pikakirjoitustaitonsa ansiosta sihteeriksi erääseen valtiovarainministeriön alaiseen toimikuntaan, jonka oli määrä ryhtyä suunnittelemaan liikevaihtoveron liittämistä Suomen verotusjärjestelmään. Hoitaessaan sihteerin tointa Junnila tuli perehtyneeksi myös itse veromuotoon siinä määrin, että hän sai tammikuussa 1941 toimis-

topäällikön paikan liikevaihtoverokonttorista. Todenteolla Junnilan ammatillinen ura lähti liikkeelle kuitenkin vasta keväällä 1942, kun hän pääsi tutkijaksi Suomen Pankkiin ja tuli samalla nimitetyksi valtiovarainministeriön kansantalousosaston yhteyteen perustetun finanssitoimikunnan sihteerin tehtävään.

Kevään 1942 nimitykset olivat merkityksellisiä paitsi Junnilan ammattiuran kannalta, myös siksi, että siihen asti hiljaista yksityiselämää viettänyt Junnila alkoi finanssitoimikunnan sihteerinä ja Suomen Pankin tutkijana toimiessaan esiintyä julkisuudessa ja ottaa kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin, ennen muuta tietysti talouspoliittisiin kysymyksiin.

Väitöskirjani toisessa, kolmannessa ja neljännessä pääluvussa, jotka yhdessä kattavat ajanjakson 1942–1956 päähuomio kohdistuukin Junnilan julkiseen ja erityisesti hänen poliittiseen toimintaansa, yksityiselämän piiriin kuuluvien seikkojen jäädessä taustalle, joskaan ei unohduksiin.

Tutkiessani Junnilan poliittista toimintaa olen pitänyt silmällä viittä keskenään monin osin limittäistä aihekokonaisuutta, jotka ovat: (1) talouspolitiikka, (2) sisäpolitiikka, (3) ulko- ja turvallisuuspolitiikka, (4) Junnila ja Urho Kekkonen, (5) Junnila, Kokoomus ja suomalainen konservatismi. Nämä aihekokonaisuudet kulkevat keskeisinä tutkimusteemoina läpi koko Junnila-elämäkerran, mutta tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota vain tutkimustuloksiin, joita olen saavuttanut väitöskirjatutkimuksessani.

Junnila oli lähtökohtaisesti ja 1950-luvun puoliväliin saakka pääasiallisesti talouskysymyksiin keskittynyt asiantuntijapoliitikko. Junnilan poliittinen toiminta alkoi vuonna 1945, kun hänet kutsuttiin asiantuntijajäseneksi Kokoomuspuolueen talouspoliittiseen neuvottelukuntaan ja nimenomaan talouspoliittisen asiantunteuksensa ansiosta Junnilasta tuli jo ensimmäisellä vaalikaudellaan 1951–1954 eturivin kokoomuspoliitikko ja valtiovarainministeri Sakari Tuomiojan johtamaan hallitukseen. Junnila siis todellakin ansaitsi poliitikonkansuksensa talousmiehenä, eikä suinkaan esimerkiksi antikommunistina tai ulkopoliittisena kriitikkona, kuten toisinaan näkee virheellisesti väitettävän.

Junnila tähdensi 1940- ja 1950-luvuilla toistuvasti taloudellisen vakauden merkitystä, vastusti inflaatiota, sosialisointia ja valtion menojen paisumista, puolusti vapaata talousjärjestelmää ja yksityistä yritteliäisyyttä sekä vaati veronalennuksia. Olen pyrkinyt väitöskirjassani selvittämään Junnilan talouspoliittisten näkemysten kehitystekijöitä, joita ennakolta arvelin voivan löytyä ainakin Satakunnan vauraasta talonpoikastraditiosta, 1930-luvun suomalaisesta talousajattelusta, sota-ajan finanssipolitiikasta ja Junnilan omasta tieteellisestä tutkimustoiminnasta. Junnilan käsitys omistusoikeuden pyhydestä ja loukkaamattomuudesta näyttääkin kiteytyneen jo niinä varhaisina vuosina, jotka hän vietti kotitilallaan Vakkalan Junnilassa, jota voi kaikin puolin pitää malliesimerkkinä vakiintuneesta ja vauraasta satakuntalaisesta talonpoikaistalosta. 1930-luvun talousajattelun vaikutuksesta ei sen sijaan pysty lausumaan mitään varmaa, sillä Junnila ei tuoreeltaan eikä myöhemminkään juuri puuttunut tuon vuosikymmenen aikana harjoitettuun talouspolitiikkaan, vaikka se sinänsä näyttäisi sopivan hyvin yhteen hänen korostamiensa liberalististen näkemysten kanssa. Sota-ajan finanssipolitiikan ansioista nimenomaan inflaation kuriin saamisessa Junnila puhui usein kritisoidessaan vuoden 1945 jälkeen harjoitettua ja inflatorisesti vaikuttanutta palkka- ja hintapolitiikkaa. Junnila toki tiedosti, että tulonja-

kotaistelu kuului normaaliaikoihin siinä missä aseelliset taistelut sodankäyntiin, muttei siltikään kyennyt näkemään mitään hyvää esimerkiksi SAK:n toiminnassa, koska tarkasteli asioita puhtaasti rahanarvon ja valtiontalouden kannalta. Voimakas kriittisyys ammattiyhdistys- ja yleensäkin työväenliikettä kohtaan tuli esiin myös Junnilan tieteellisissä tutkimuksissa, joista keskeisimpiä olen väitöskirjassani käsitellyt sangen seikka-peräisesti.

Kansallispankin johtokunnan jäseneksi tulon myötä Junnilan inflaatiokriittiset näkemykset terävöityivät entisestään. Junnilan ammatillinen tausta oli epäilemättä omiaan myös vahventamaan hänen yksityiseen yrittäjätoimintaan nähden myönteisiä ja valtiojohtoisuuspyrkimyksiä vastustavia näkemyksiään.

Junnila suhtautui johdonmukaisen kriittisesti kaikkiin sellaisiin hankkeisiin, joilla pyrittiin lisäämään valtion taloudellista valtaa yksityisten yrittäjien kustannuksella. Junnilan linja suhteessa valtiollinen yrittäjätoiminta vs. yksityinen yrittäjätoiminta ei kuitenkaan ollut tiukan periaatteellinen ”joko – tai”, vaan pragmaattisempi ”sekä – että”. Olennaista junnilalaisittain katsoen oli se, että yksityisen yritteliäisyyden tuli aina olla sääntö ja valtiollisen yritteliäisyyden aina poikkeus eikä valtio saanut astua yksityisten hallitsemille markkinoille, vaan sen tuli rajoittaa yrittäjätoimintansa erilaisiin infrastruktuuria tukeviin hankkeisiin ja aloille, joita yksityiset eivät syystä tai toisesta voineet hoitaa.

Junnilan asema Kokoomuksen 1950-luvun ensimmäisen puoliskon aikana harjoittaman talouspolitiikan arkkitehtina oli erittäin keskeinen. Hän muodosti yhdessä T. A. Wiherheimon kanssa parivaljakon, joka sai puoluejohdon suojeluksessa hyvin vapaasti vetää Kokoomuksen talouspoliittista linjaa. Valtiojohtoisuuskysymyksessä kaikki kokoomuslaiset näyttivät omaksuneen Junnilan ja Wiherheimon edustaman yksityisen yritteliäisyyden pääsääntöisyyttä tähdentäneen käsityskannan. Kritiikkiä aiheuttivat lähinnä Junnilan ja Wiherheimon vaatimat menoleikkaukset, joita eräät kokoomuslaiset pitivät ylimitoitettuina. Junnilaa ja Wiherheimoa saatettiin puolueen piirissä ajoittain arvostella myös liiallisesta kapitalistisuudesta ja suurteollisuusmyönteisyydestä. Viimeksi mainittuun kritiikkiin antoivat aihetta paitsi herrojen poliittiset linjaukset, myös heidän ammatilliset kytköksensä, olihan Wiherheimo Keskuskauppakamarin yliasiamies ja Junnila suuren liikepankin johtokunnan jäsen. Junnilan kaksoisrooli kokoomuslaisena talouspoliitikkona ja Kansallispankin pankinjohtajana on kieltämättä varsin mielenkiintoinen ja olen väitöskirjassani yrittänyt sitä parhaani mukaan analysoida, mutta tässä yhteydessä se on jätettävä maininnan varaan.

Junnilan sisäpoliittisen toiminnan omaleimaisimman osan 1940- ja 1950-lukujen aikana muodosti hänen pyrkimyksensä aikaansaada Suomen poliittiseen elämään ”kolmas voima” kokoamalla konservatiiviset ja liberaalit suuntaukset saman katon alle. Junnila esitteli ”kolmannen voiman” muodostamista koskevia ajatuksiaan jo syksyllä 1944 eräässä muistiossa, jonka hän lähetti Kokoomuspuolueen silloiselle johtajalle Edwin Linkomiehelle. Julkisuudessa Junnila käsitteli teemaa ensi kerran 1940- ja 1950-lukujen vaihteessa, mutta onnistui lähinnä herättämään vastustusta liberaalien lohkolle ilmaantuneen uuden tulokkaan Itsenäisen Keskiluokan ja sitä seuranneen Suomen Kansanpuolueen taholla. Hanke jäi vuosikymmenen vaihteen jälkeen pitkälti taka-alalle ja palasi päiväjärjestykseen vasta 1950-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Konservatiivien ja liberaalien yhteistoiminta Tuomiojan hallituksessa ja monissa taloudellisissa kysymyksissä vuosien 1951–1956 aikana

todisti sen puolesta, että Junnilla oli ollut oikeassa väittäessään, ettei näitä traditioita edustaneilla ryhmillä ollut mitään sellaisia suuria peruskysymyksiä koskevia näkemuseroja, jotka olisivat estäneet ”kolmannen voiman” muodostamisen työväenpuolueiden ja Maalaisliiton vastapainoksi. Kilpailu keskiluokan kannatuksesta nimenomaan Kokoomuksen ja Kansanpuolueen kesken sekä viimeksi mainitun puolueen johtajien harjoittama konjunktuuripolitiikka tekivät kuitenkin mahdottomaksi pitkäjännitteisemmän yhteistoiminnan aikaansaamisen.

Olen Junnilan talous- ja sisäpolitiikkaa tutkiessani tullut luonnollisesti kiinnittäneeksi huomiota myös Kokoomuksen ja suurten luokkapuolueiden välisiin suhteisiin, joista voinee tässäkin lausua muutaman sanan.

Kokoomuksen ja äärimmäisen vasemmiston välinen vastakohtaisuus oli 1950-luvun ensimmäisellä puoliskolla jyrkkä ja sovittamaton. Kokoomuksessa nähtiin, että kommunistit halusivat tuhota Suomen vapaan talous- ja yhteiskuntajärjestelmän ja tehdä maasta sosialistisen neuvostotasavallan. Kommunisisessa katsannossa Kokoomus näyttäytyi puolestaan taantumuksen, suurpääoman, neuvostovastaisuuden ja länsileirin sotapolitiikan edustajana. Sanomattakin on selvää, ettei minkäänlainen poliittinen yhteistoiminta Kokoomuksen ja kommunistien kesken voinut tulla kysymykseen, olihan moinen epäpyhä allianssi kummallekin osapuolelle jo ajatuksenakin täydellinen mahdottomuus. Junnilla suhtautui erittäin kriittisesti kommunismiin ja arvosteli ajoittain hyvinkin kovasanaisesti kommunistien edesottamuksia, mutta koska tiukkalinjainen kommunismivastaisuus oli Kokoomuksessa 1950-luvun ensimmäisellä puoliskolla yleisenä katsantokantana, ei hän vielä tuolloin päässyt mitenkään erityisesti profiloitumaan antikommunistina.

Sosialidemokraattista puoluetta kokoomuslaiset pitivät valtiollisessa mielessä luotettavana, mutta taloudellisissa kysymyksissä sosialisteihin ei 1950-luvun ensimmäisellä puoliskolla luotettu. Junnilan ja yleensäkin Kokoomuksen mielestä sosialidemokraatit olivat liian taipuisia luokkapolittisia etuja valtiontalouden ja rahanarvon kustannuksella ajaneen SAK:n vaatimusten edessä. Sosialidemokraatteihin ei luotettu myöskään sen takia, että näiden katsottiin edelleen tavoittelevan sosialisointia. Näistä epäluuloista huolimatta Kokoomuksen piirissä oli havaittavissa ajoittaista halukkuutta yhteistyöhön sosialistien kanssa ja kiinnostus ns. työmarkkinahallitusta kohtaan lisääntyi kokoomuslaisten keskuudessa erityisesti syksystä 1953 alkaen.

Maalaisliitto oli Kokoomuksen mielestä isänmaallinen, mutta liian ahtaasti vain maaseudun pienviljelijöiden asioiden ajamiseen keskittynyt puolue. Pahimpana Maalaisliittoon liittyvänä ongelmana kokoomuslaiset pitivät 1950-luvun ensimmäisellä puoliskolla kuitenkin Urho Kekkosen toimintaa, jonka katsottiin vievän Maalaisliittoa arveluttavaan suuntaan. Kokoomuksen oli vaikea hyväksyä Maalaisliiton lähtemistä valtiososialismin tielle Kekkosen perässä. Oikealla ei voitu käsittää myöskään sitä, että Maalaisliitto alistui yhden miehen vallanhimon takia SAK:n sanelemaan lokakuun 1954 hallitusohjelmaan, jonka tuhoisista seurauksista ei kokoomuslaisten mielestä kenelläkään voinut olla epätietoisuutta. Junnilla yritti herätellä maalaisliittolaisia takaisin porvarillisuuteen esimerkiksi vakauttamisohjelmasta ja teollistamishankkeista käytyjen keskustelujen yhteydessä, mutta epäonnistui yrityksissään, mikä kertoi ennen muuta Kekkosen vahvasta asemasta Maalaisliitossa ja tuon puolueen sisällä vaikuttaneen opposition heikkoudesta.

Junnilan poliittisen toiminnan osa-alueista ulko- ja turvallisuuspolitiikka painottuu selvimmin 1950-luvun puolivälin jälkeiseen aikaan. Junnila esitti kuitenkin jo varhaisissa puheissaan ja kirjoituksissaan kaksi suomalaista puolueettomuuspolitiikkaa koskevaa perusvaatimusta, joihin hän sittemmin usein palasi ja joita voi pitää hänen ulkopoliittisen ajattelunsa eräänlaisina kulmakivinä. Ensinnäkin vaatimuksen siitä, että vaikka suomalaisten täytyi olla suhtautumisessaan ulkovaltoihin varovaisia ja vaikka asemamme oli vaaranalainen ja materiaallinen voimamme vähäinen, niin – Junnilaa lainatakseni – ”meidän täytyy silti loppuun asti pitää kiinni oikeudestamme olla isäntiä omassa pienessä talossamme”. Toiseksi vaatimuksen siitä, että Suomen tuli mahdollisimman pitkälle noudattaa Sveitsin ja Ruotsin mallin mukaista ”täydellisen, ehdottoman puolueettomuden politiikkaa”, niin vaikeata kuin se Suomen asemassa olevalle maalle olikin.

Junnilan ja Urho Kekkosen välinen jännite on yksi keskeisimmistä koko Junnila-elämäkerran läpi kantavista teemoista. Väitöskirjassani olen pyrkinyt ennen kaikkea selvittämään tuon jännitteen syntyhistoriaa ja ilmenemistä 1950-luvun ensimmäisen puoliskon aikana. Eräs Junnilan ja Kekkosen välisten antipatioiden alkulähde on epäilemättä löydettävissä herrojen syksyllä 1951 vakauttamisohjelman ympärillä käymästä kiivaasta sananvaihdosta. Yleensäkin Junnila ja Kekkonen iskivät 1950-luvun ensimmäisellä puoliskolla yhteen talouspolitiikan merkeissä, eikä esimerkiksi ulkopoliitiikalla ollut noissa yhteenotoissa minkäänlaista osuutta.

Olen pyrkinyt tarkastelemaan myös laajemmin Kokoomuksen ja Kekkosen välisiä suhteita ja tämän tarkastelun pohjalta voi tässä todeta, että Kokoomuksen suhtautuminen Urho Kekkoseen oli vuosina 1950–1956 johdonmukaisen kriittistä, mutta ei lainkaan niin suoraviivaisen kielteistä ja kaikessa mahdollisessa vastustavalle kannalle asettuvaa kuin toisinaan näkee esitettävän. Kekkosen syrjäyttäminen pääministerin paikalta ei suinkaan ollut Kokoomuksen toimintaa pakkomielteen tavoin hallitseva päämäärä, niin paljon epäilystä kuin Kekkosen likeiset suhteet kommunisteihin ja neuvostoliittolaisiin, hänen pohjattomaksi mielletty vallanhimonsa ja poliittiset äkkikäännöksensä ynnä monet muut seikat kokoomuslaisissa herättivätkin. Toisaalta oli selvää, ettei Kekkosen pysyminen pääministerinä voinut olla Kokoomukselle mikään itsetarkoitus. Kekkonen ei monista hyvistä ominaisuuksistaan huolimatta ollut 1950-luvun ensimmäisellä puoliskolla millään muotoa korvaamaton poliitikko ja ilman lähestyvään presidentinvaaliin liittyviä taustavaikuttimiakin oli pelkästään luonnollista, että esimerkiksi syksyllä 1953 ryhdyttiin etsimään myös ”kekkosettomia” hallitusvaihtoehtoja. Vaalikampanjoiden aikana Kokoomuksen ja Kekkosen välillä vaihdettiin iskuja railakkaastikin, mutta Kokoomuksen esiintyminen Kekkosta vastaan esimerkiksi vuoden 1956 presidentinvaaleja edeltäneen kampanjan aikana oli, jos ei nyt suorastaan säyseätä, niin ainakin huomattavasti vähemmän aggressiivista kuin monissa tutkimuksissa on aikaisemmin annettu ymmärtää.

Aihekokonaisuuteen Junnila, Kokoomus ja suomalainen konservatismi liittyen olen pyrkinyt selvittämään Junnilan toiminnan Kokoomuksen piirissä mahdollisimman seikkaperäisesti niin poliittisen kuin organisatorisenkin toimeliaisuuden osalta. Paitsi että olen kuvannut mitä Junnila Kokoomuksessa kulloinkin teki, olen myös pyrkinyt valottamaan Junnilan puolueuran nopean nousun mahdollistaneita tekijöitä, hänen asemaansa ja vaikutusvaltaansa puolueessa ja sen eduskuntaryhmässä sekä hänen suhteitaan muihin kokoomuslaisiin merkkihenkilöihin.

Junnilan organisatorisen aktiviteetin merkittävimmän osan muodosti hänen toimintansa Kokoomuksen puolerahoitukseen liittyvien kysymysten parissa. Tämän toiminnan kuvaukselle on omistettu väitöskirjassani alaluku, joka on varustettu otsikolla ”Kokoomuksen kirstunvartija”.

Olen jo maininnut, että Junnila nousi nimenomaan talouspoliittisen asiantuntemuksensa ansiosta eturivin kokoomuspoliitikoksi vaalikaudella 1951–1954. Talouspoliittinen asiantuntemus vaikutti osaltaan myös siihen, että Junnila valittiin 1940-luvun lopulla Kokoomuksen keskeisimpien puolue-elinten jäseneksi ja puolueen rahastonhoitajaksi. Sanon osaltaan, koska rohkenen otaksua, että Junnilan vuonna 1948 alkaneella jäsenyydellä Kansallispankin johtokunnassa oli näihin valintoihin myös oma vaikutuksensa. Onhan näet sanomattakin selvää, että Junnilan kaltaiset rahamiehet, joilla oli pääsy sinivalkoisen pääoman lähteille, olivat kullanarvoisia Kokoomukselle, joka eli tuolloin jatkuvasti kassakriisin partaalla.

Junnila oli kiistatta yksi 1950-luvun ensimmäisen puoliskon johtavista kokoomuslaisista. Kokoomuksen puheenjohtaja Arvo Salminen ja puolueen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Arvi Ahmavaara olivat tietysti merkittävydessään omaa luokkaansa ja Uuden Suomen päätoimittaja Lauri Aho mielipidevaikuttajana vertaansa vailla. Heti seuraavina tulivat kuitenkin Päiviö Hetemäki, Tuure Junnila ja Niilo Honkala, heidän jälkeensä sellaiset vanhan polven tekijämiehet kuin Matti Heikkilä ja Arno Tuurna, sitten T. A. Wiherheimo ja Felix Seppälä.

Junnila viihtyi Kokoomuksen piirissä erinomaisesti 1950-luvun ensimmäisellä puoliskolla, mihin vaikutti osaltaan varmasti se, että hän oli hyvissä – Seppälän tapauksessa korrekteissa – väleissä aikakauden muiden keskeisimpien kokoomuslaisten kanssa. Salmista ja Ahmavaaraa Junnila kunnioitti suuresti ja piti varsinkin Salmiseen säännöllistä yhteyttä. Junnila ja Aho olivat kesämökkinaapureita Vihdissä ja senkin takia paljon tekemisissä keskenään. Wiherheimon kanssa Junnila oli tekemisissä talousasioiden takia, mutta myös muuten, sillä Tuomiojan hallituksessa ollut nelikko Salminen, Hetemäki, Junnila, Wiherheimo piti toisinaan omia vapaamuotoisia neuvonpitojaan. Hetemäkien kanssa Junniloilla oli 1950-luvun ensimmäisellä puoliskolla myös läheiset perhetason yhteydet.

Junnilan viihtyvyyttä oli omiaan lisäämään epäilemättä sekin, että Kokoomuksessa 1950-luvun ensimmäisellä puoliskolla hallitsevassa asemassa ollut aatteellisissa ja yleispoliittisissa kysymyksissä konservatiivinen ja talouspolitiikassa liberaali linja, jota Junnila tietysti oli osaltaan vetämässä, kävi kaikessa olennaisessa yksiin hänen omien näkemystensä kanssa. Junnila ei siis todellakaan ollut väitöskirjani käsittelemänä ajanjaksona Kokoomuksen piirissä minkäänlainen toisinajattelija, vaan aivan tavallinen perinteinen konservatiivi muiden perinteisten konservatiivien joukossa.

Hyvät naiset ja herrat, tässä olivat pääpiirteissään esitettyinä Tuure Junnilaa ja hänen poliittista toimintaansa vuoteen 1956 käsittelevän väitöskirjatutkimukseni keskeiset tutkimustulokset.

Olen jo aloittanut Junnilan myöhempiä vaiheita koskevan aineiston analysoinnin ja Junnila-elämäkerran jälkimmäisen osan valmistelutyöt. Tutkimuksen perustavoitteet tulevat tuossa ajanjakson 1956–1999 käsittäväs-

sä osassa pysymään pitkälti ennallaan ja esimerkiksi Junnilan poliittisen toiminnan tarkastelu tulee tapahtumaan jo ensimmäisestä osasta tuttujen viiden tutkimusteeman puitteissa. Eräässä suhteessa käytännöllinen tutkimustyö tulee kuitenkin selvästi muuttamaan muotoaan. Nimittäin siinä, että Junnilan myöhempiä vaiheita tarkasteltaessa on mahdollista käyttää huomattavasti suuremmassa määrin hyväksi muistitietoa kuin mitä oli yli 50 vuoden takaisia aikoja käsittelevän väitöskirjani valmistelutöissä.

Tahdonkin lopettaa tämän esitykseni toivomukseen siitä, että ne teistä, jotka jollain lailla olette aikoinaan olleet Junnilan kanssa tekemisissä, tulisitte paitsi suhtautumaan myötämielisesti mahdollisiin vanhoja asioita koskeviin uteluihini, myös rohkeasti ottamaan yhteyttä minuun ja kertomaan Junnilaan liittyviä muistojaanne.

Kiitoksia, hyvät naiset ja herrat.